

Internationale samenwerking: van keuze naar noodzaak

Krijgsmachten blijven nationaal, maar opereren voornamelijk in internationaal verband. Voor Nederland is dit een gegeven sinds het verlies van de koloniën na de Tweede Wereldoorlog. De NAVO en meer recentelijk de Europese Unie bieden de kaders waarbinnen Nederland deelneemt aan crisisbeheersingsoperaties, van de Balkan tot Afrika en Afghanistan.

Het Duitse fregat FGS Rheinland-Pfalz en Canadese schip HMCS Charlottetown achter Hr.Ms. De Ruyter tijdens de operatie Active Endeavour in februari 2012.

Momenteel levert de Koninklijke Marine belangrijke bijdragen aan de EU- en NAVO-operaties ter bestrijding van piraterij voor de kust van Somalië.

Internationale militaire samenwerking is niets nieuws, maar het is recentelijk in een ander daglicht komen staan. De financieel-economische crisis heeft geleid tot drastische besparingen op het overheidsbudget. Defensie vormt geen uitzondering. Nederland en andere Europese landen worden nu vooral door financiële factoren gedwongen de onderlinge samenwerking te intensiveren. Zo niet, dan dreigen militaire capaciteiten verloren te gaan. Dit artikel behandelt de verschillende vormen en verbanden van internationale defensiesamenwerking in het verleden en het heden. De auteur schenkt aandacht aan lopende initiatieven en projecten. Het artikel sluit af met een blik naar de toekomst. Met wie, hoe en waarin moet Nederland – de Koninklijke Marine in het bijzonder – nader gaan samenwerken?

Samenwerking in operaties

Militaire samenwerking tussen staten is zo oud als die staten zelf. Maar in de meeste situaties betrof het gelegenheidsverbanden: gezamenlijk militair optreden was verbonden met de duur van een oorlog. Van 'structurele' internationale defensiesamenwerking was geen sprake. Als een coalitie was gesmeden vochten legers en

marines met elkaar – veelal *naast elkaar* – tegen de vijand. Wanneer de oorlog was afgelopen scheidden de coalitiepartners zich weer.

Koude Oorlog

Dit veranderde na de Tweede Wereldoorlog toen de Oost-West tegenstelling de internationale verhoudingen ging domineren. De Verenigde Staten (VS) en de West-Europese landen verenigden zich in een vast militair samenwerkingsverband: de NAVO. Gezamenlijk, zij het onder krachtige leiding en dominantie van de VS, organiseerden ze de collectieve verdediging tegen de Sovjet-unie en het Warschaupact. Veertig jaar Koude Oorlog leidde tot vergaande militaire samenwerking. Toch was van 'integratie' van strijdkrachten veelal geen sprake. Lidstaten leverden 'nationale bijdragen' aan de geallieerde verdediging, onder coördinatie en bevel van de NAVO. Te land was dit zichtbaar in 'nationale' legerkorpsvakken. De Koninklijke Landmacht had de verantwoordelijkheid voor een afgebakend gebied in de Noord-Duitse laagvlakte. Uiteraard waren er afspraken met 'buren' voor wederzijdse bijstand en afstemming, maar Nederland bleef verantwoordelijk voor de eigen sector. Op maritiem gebied domineerde de onderzeebootbestrijding in de Atlantische Oceaan. Sinds begin jaren zestig – na de overdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië – was onderzeebootbestrijding ook de hoofdtaak van de KM. Samenwerking met andere marines, in het bijzonder met de Britse Royal Navy, groeide gestaag, vooral op het gebied van opleidingen, training en oefeningen. De marinierskorpsen van beide landen verenigden zich in de UK-NL Force, die overigens nimmer in NAVO-verband is ingezet. Er ontstonden ook geïntegreerde multinationale eskaders: de Standing Naval Forces van de NAVO in de Atlantische Oceaan (STANAVFORLANT), het Kanaal (STANAVFORCHAN) en de Middellandse Zee (STANAVFORMED). Tegenwoordig is er ook de maritieme component van NATO Response Force. De KM neemt aan al deze NAVO-verbanden deel. Van de drie krijgsmachtdelen was de Koninklijke luchtmacht al tijdens de Koude Oorlog het meest geïntegreerd. Nederlandse jachtvliegtuigen en luchtverdedigingsraketten waren permanent geïntegreerd in NAVO-verbanden.

Crisisbeheersing

Met de val van de Berlijnse Muur in 1989 kwam de Oost-West confrontatie ten einde. Het Warschaupact en de Sovjetunie vielen daarna uiteen. De Midden- en Oost-Europese landen traden toe

tot de NAVO en de EU. Collectieve verdediging bleef bestaan maar maakte in de praktijk plaats voor crisisbeheersingsoperaties, in verband van de Verenigde Naties maar in toenemende mate onder NAVO- en later ook EU-leiding.

Crisisbeheersingsoperaties zijn multinational, vinden plaats ver weg van de thuisbases en vereisen *deployable forces*. Marines zijn per definitie over grote afstanden inzetbaar. Voor de landstrijdkrachten lag dit anders. Zij kenden dan ook de grootste transformatie in de afgelopen decennia. Bovendien lag het accent bij crisisbeheersing op landoptreden. De operaties zelf – van ex-Joegoslavië tot Irak en Afghanistan – leidden tot verdere aanpassingen en nieuwe prioriteiten. Projecten voor de bestrijding van bernbommen (*Counter-Improvised Explosive Devices (C-IED)*) zijn een goed voorbeeld.

Een ander verschil met de relatief statische landverdediging tijdens de Koude Oorlog is de ‘verdieping’ van de internationale militaire samenwerking in crisisbeheersingsoperaties. Weliswaar is nog steeds sprake van ‘nationale contingenten’, maar militairen van verschillende nationaliteiten opereren veel meer samen op lagere commandoniveaus. Zo worden pelotons of compagnieën van kleinere landen vaak toegevoegd aan hogere eenheden (bataljons, brigades of taakgroepen) van grotere landen. Dit stelt veel verdergaande eisen aan interoperabiliteit en standaardisatie dan in vroegere tijden toen organisatieverbanden tot legerkorpsniveau strikt nationaal waren samengesteld.

Wat betreft internationale samenwerking is voor luchtstrijdkrachten en marines de overgang van de Koude Oorlog naar het tijdperk van de crisisbeheersing minder ingrijpend geweest. De oorzaak ligt in de dominantie van de platformen (vliegtuigen, schepen) bij de twee krijgsmachtdelen. De personele bezetting van deze platformen is nationaal en daardoor krijgt internationale samenwerking gestalte ‘tussen de platformen’, vroeger maar ook nu bij crisisbeheersing. De KM heeft hiermee ruime ervaring opgedaan in NAVO- en EU-verband en in tijdelijke coalities, van mijnenbestrijding in de Golf tot toezien op wapenembargo’s in de Middellandse Zee en operaties ter bestrijding van piraterij voor de Somalische kust. Het Korps Mariniers is wat betreft ‘verdieping’ van de samenwerking wel vergelijkbaar met de landmacht. In feite zijn de KL en het Korps Mariniers steeds verder naar elkaar toegroeid: de landmacht is ‘lichter’ en meer ‘expeditionair’ geworden en de mariniers zijn in toenemende mate als ‘landmacht’ ingezet, van Cambodja onder de vlag van de Verenigde Naties in de jaren negentig tot in Tsjad onder leiding van de EU in 2008-2009 en recentelijk in NAVO-verband in Afghanistan. Ook in de toekomst lijkt landoptreden voor het Korps Mariniers het meest waarschijnlijk in steeds nauwere samenwerking met de Nederlandse landmacht maar ook met militairen van andere landen.

Civiel-militair

Hoewel de NAVO garant blijft staan voor de collectieve verdediging is deze in de praktijk naar de achtergrond verdwenen. Territoriale verdediging is bijna een vergeten begrip, zeker in West-Europa. De nationale taken van de krijgsmacht staan thans vooral in het teken van ondersteuning van de civiele autoriteiten zoals de kustwacht, politie en justitie. Sinds vele jaren levert de KM bijvoorbeeld

bijdragen aan drugsopsporing – vooral in het Caribische gebied – en aan beveiliging van civiele scheepvaart, onder andere door het opruimen van mijnen. In de Caraïben wordt nauwe samenwerking met de Verenigde Staten, maar ook met het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk. In Europa krijgt militaire steun aan civiele instanties in toenemende mate een EU karakter naarmate de Unie meer civiele operaties uitvoert. Zo heeft de KM al bijgedragen aan de activiteiten van FRONTEX – het agentschap voor de grenscontrole van de Europese buitengrenzen – bij de opsporing van illegale immigranten in de Middellandse Zee. Ook op het gebied van *maritime security* krijgt de EU meer bevoegdheden verbonden met beveiliging van de scheepvaart, opsporing van milieudelicten op zee en illegaal transport. Marines kunnen een belangrijke bijdrage leveren doordat zij verder van wal opereren dan civiele overheidsorganisaties. Nationaal gebeurt dit al in de meeste Europese kuststaten, maar het gaat nu ook op EU-niveau gestalte krijgen. Voor de KM zijn deze ontwikkelingen van groot belang. Niet alleen nationaal maar ook op EU-niveau zal steeds meer met civiele (maritieme) organisaties worden samengewerkt.

Nationale planning en materieelaanschaf

De veiligheidspolitieke samenwerking in de NAVO en in de EU heeft tot meer permanentie van de internationale militaire samenwerking geleid. Op operationeel gebied zijn enorme vorderingen gemaakt: gemeenschappelijke doctrines, concepten, training, opleidingen en oefeningen met gebruik van elkaars faciliteiten. In schril contrast hiermee staan de defensieplanning en materieelaanschaf, die voornamelijk ‘nationaal’ worden bepaald. NAVO en EU krijgen informatie over wijziging van de plannen *nadat* op nationaal niveau besluiten zijn genomen. Mogelijkheden tot vroegtijdige afstemming met andere landen gaan hierdoor verloren. Zo besloot Nederland in 2003 eenzijdig de *Orion* maritieme patrouillevliegtuigen af te schaffen. Het besluit werd vooral genomen door financiële overwegingen. Duitsland en

NAVO en EU krijgen pas informatie over wijziging van de plannen nadat op nationaal niveau besluiten zijn genomen

Portugal namen de vliegtuigen over en vliegbasis Valkenburg bij Wassenaar ging dicht. Momenteel onderzoeken Europese landen de mogelijkheden voor de oprichting van een multinational verband van maritieme patrouillevliegtuigen. Tien jaar geleden had Nederland zelf een dergelijk initiatief kunnen lanceren *voordat* het besluit viel de *Orions* af te stoten.

De laatste bezuinigingsronde van Defensie geeft hetzelfde beeld te zien. Minister Hillen kondigde in april 2011 de afschaffing van de Leopard-2 gevechtstanks aan. Thans, nadat de resterende tankbataljons zijn opgeheven, zijn er oproepen om de mogelijkheden van het *leasen* van Duitse Leopard-2 tanks te onderzoeken (zoals in het advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken). Het is als mosterd na de maaltijd. Andere landen volgen hetzelfde pad van eenzijdige besluitvorming. Kopenhagen besloot in 2004 de Deense onderzeeboten buiten dienst te stellen. Ook hier ontbrak internationale consultatie vooraf. Wanneer Europese landen zo voortgaan met eenzijdige vermindering of

afschaffing van militaire capaciteiten kan men spreken van een wedloop naar de afgrond: de ene na de andere capaciteit verdwijnt zonder eerst na te gaan of men die capaciteiten kan behouden door internationale samenwerking.¹

Materieel en industrie

Ook wat betreft investeringen in technologisch onderzoek en de aanschaf van materieel domineert het nationale patroon. Slechts 10-20 procent van alle defensiebestedingen in Europa betreffen projecten tussen twee of meer landen.² Het nationale proces van behoeftestelling en definitie van operationele eisen draagt hieraan bij. Maar de bescherming van nationale onderzoeksinstellingen en defensiebedrijven speelt evenzeer een belangrijke rol. Nationale ketens van behoeftestelling, onderzoek, aanschaf en exploitatie zijn het gevolg. Uiteraard zijn er onderlinge verschillen tussen Europese landen. Meer defensie-industrieën binnen de landsgrenzen resulteert in meer 'nationaal' materieel. Nederland heeft een beperkte defensie-industrie. De KM is de belangrijkste afnemer: alleen schepen worden nog in Nederland gebouwd, alle andere platvormen (vliegtuigen, pantservoertuigen, etc.) niet. Thales-Nederland is een belangrijke leverancier van radars, voor de KM maar ook voor buitenlandse afnemers.

De versnippering van materieelaanschaf heeft dramatische gevolgen. Gebrek aan interoperabiliteit en standaardisatie tussen de krijgsmachten van de Europese landen is pijnlijk voelbaar bij elke crisisbeheersingsoperatie. Communicatie- en inlichtingenmidelen sluiten niet op elkaar aan, munitie en reserveonderdelen zijn niet uitwisselbaar en hierdoor ontstaat automatisch een veelheid van nationale logistieke bevoorradingslijnen van het moederland naar de operatiegebieden. Bij de landstrijdkrachten zijn de effecten het grootst vanwege de veelheid van voertuigen en wapensystemen. Voor elk platform zijn er in Europa vele types: meer dan twintig verschillende pantsereinfanterievoertuigen, drie moderne tanks en zeven gevechtshelikopters.

Toch kennen ook de lucht- en zeestrijdkrachten teveel uiteenlopende systemen. Zestien marinewerven in Europa produceren verschillende fregatten, korvetten, onderzeeboten en schepen voor mijnenbestrijding. Het aantal gemeenschappelijke

marineprojecten is beperkt. In de jaren zeventig besloten België, Frankrijk en Nederland *tripartiete* mijnenjagers te bouwen (in Nederland bekend als de Alkmaar-klasse) – een succes dat in belangrijke mate bijdroeg aan de vergaande samenwerking tussen de Belgische en Nederlandse marine. Nederland en Spanje hebben samengewerkt bij de bouw van bevoorradingschepen. Ook met Duitsland en het VK zijn gemeenschappelijke industrie-activiteiten ondernomen. Meer recentelijk hebben Frankrijk en Italië de stap genomen voor gezamenlijke bouw van een nieuwe klasse fregatten (de FREMM-fregatten). Maar versnippering domineert toch het totaalbeeld van de marinebouw in Europa.

Onder financieel-economische druk ontstaat steeds meer het inzicht dat hervorming en herstructurering van de Europese defensie-industrieën nodig is. 'Nationale marinebouw', ook in Nederland, is in de toekomst niet vol te houden. Ten eerste is de afzetmarkt te klein om het product (schepen) financieel betaalbaar te houden. Het antwoord is schaalvergroting en dat kan alleen wanneer de scheepswerven in Europa samensmelten en zich specialiseren. Ten tweede streeft de Europese Commissie naar afschaffing van de protectie van de nationale defensie-industrie. Dit geschiedt niet op korte termijn maar het is onvermijdelijk dat de defensie-industrie op langere duur onderdeel gaat uitmaken van de gemeenschappelijke Europese markt, zij het hoogstwaarschijnlijk met bijzondere bepalingen omdat het nu eenmaal om een speciaal segment van de markt gaat. Alleen overheden kopen militair materieel en moeten ook zeker zijn van levering (*Security of Supply*). De 'Europanisering' van de defensie-industrie is het lastigste onderdeel van de ontwikkeling van een Europese defensie omdat er zoveel verschillende factoren (o.a. werkgelegenheid, kennisbehoud en technologie) en actoren (verschillende ministeries, bonden, etc.) bij betrokken zijn. Maar niets doen is geen alternatief. Dit zal slechts resulteren in ongecontroleerde inkrimping van defensie-industrieën, waarbij de grootste bedrijven kleinere ondernemingen zullen overnemen of wegconcurreren. De oplossing ligt in een proces van coördinatie en afstemming, waarbij kleinere bedrijven kunnen specialiseren en leverancier kunnen worden voor een beperkter aantal platformbouwers.

Huidige ontwikkelingen

Budgettaire en industriële factoren bepalen in hoge mate dat internationale defensiesamenwerking in Europa niet langer een keuze maar een noodzaak is. Ook de Adviesraad Internationale Vraagstukken heeft de Nederlandse regering opgeroepen meer met andere Europese landen samen te werken (zie artikel van Mark Waanders in deze editie). Minister van Defensie Hillen heeft het advies positief ontvangen en in een recente nota aan de Tweede Kamer zijn beleid voor intensivering van de internationale defensiesamenwerking uiteengezet.³

Internationale samenwerking kan in uiteenlopende verbanden plaatsvinden: bilateraal, regionaal of in de EU en de NAVO. De praktijk toont aan dat samenwerking in kleinere groepen gemakkelijker is te realiseren. Taal, cultuur en vertrouwen spelen een belangrijke rol.⁴ Dit leidt al snel tot samenwerking tussen *buurlanden*, immers nabijheid is mede bepalend voor aanwezigheid van succesfactoren. Nederland werkt traditioneel het meest samen met België, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, zeker waar het

Mijnenjager Hr.Ms. Makkum. Het schip maakt deel uit van de Alkmaarklasse, dat tot stand is gekomen door een gezamenlijk project van Nederland, Frankrijk en België in de jaren zeventig.

operationele samenwerking betreft. Voor grensoverschrijdend onderzoek en materieelaanschaf geldt de nabijheidsfactor minder. Lopende multinationale materieelprojecten tonen dit aan: de NH-90 helikopter is aangekocht door acht Europese landen, het Euro-fighter gevechtsvliegtuig door vier en het A400 transportvliegtuig door zes landen in Europa. Het nieuwe Nederlandse beleid is als regel van de plank te kopen: *Commercial Off The Shelf (COTS)* of *Military Off The Shelf (MOTS)*.⁵ Maar ook bij COTS/MOTS aankopen zal men in toenemende mate moeten streven naar bundeling van orders om aankooprijzen omlaag te drukken en potentieel te creëren voor gezamenlijke opleidingen, training en materiële exploitatie.

Voor collectieve middelen – vereist voor EU- en NAVO-operaties – blijven projecten van deze organisaties de aangewezen weg. Het betreft vooral strategische inlichtingen, verkenningen en commandovoering (C4ISR). Hieraan moeten alle lidstaten deelnemen of in ieder geval financieel bijdragen wanneer de middelen in operaties worden gebruikt. De Libië-interventie in 2011 heeft opnieuw de Europese tekortkomingen aangetoond. Deze betreffen niet zozeer gevechtssystemen maar *enablers*: bijtanken in de lucht (*Air-to-Air Refuelling*), C4ISR en precisiemunitie. Deze collectieve EU- en NAVO-prioriteiten – vastgelegd in ministeriële verklaringen en doelstellingen – zijn overigens nog steeds niet nationale prioriteiten van alle lidstaten.

De volgende bilaterale, regionale en collectieve samenwerkingsverbanden zijn momenteel het belangrijkste (in willekeurige volgorde):

- Het *Brits-Franse* defensieverdrag overeengekomen door premier Cameron en (toenmalig) president Sarkozy in november 2010. Dit verdrag voorziet onder meer in de oprichting van een gemeenschappelijke interventiemacht voor landoptreden, samenwerking wat betreft vliegkampschepen⁶ en de oprichting van een Brits-Frans eskader, gezamenlijke aanschaf van onder andere onbemande vliegtuigen en nieuwe middelen voor mijnenbestrijding, gecombineerde investeringen in technologisch onderzoek en industriële samenwerking. Het doel is volledige interoperabiliteit te realiseren voor gezamenlijk militair optreden. De Brits-Franse leiding van de interventie in Libië heeft het belang van deze bilaterale samenwerking eerder dan verwacht zichtbaar gemaakt.
- De *Nordic Defence Cooperation (NORDEFCO)* tussen de Scandinavische landen. Ook NORDEFCO is ambitieus: het heeft ten doel systematisch samenwerkingspotentieel te onderzoeken voor alle militaire capaciteiten die de Scandinavische landen bezitten. Het omvat opleidingen en training maar ook materieelaanschaf en –exploitatie. De eerste gezamenlijke aankoop betreft artillerie door Finland en Zweden. Op maritiem gebied zijn er gemeenschappelijke projecten voor onder meer mijnenbestrijding. De NORDEFCO-landen overleggen ook regelmatig met West- en Midden-Europese partners waaronder Nederland.⁷
- De *Weimar Groep*, bestaande uit Duitsland, Frankrijk en Polen. De samenwerking in deze Groep betreft voornamelijk eerder de afstemming van het veiligheidsbeleid dan concrete militaire samenwerking. Voor Frankrijk biedt de Weimar Groep een (politiek) tegengewicht voor de bilaterale samenwerking met het Verenigd Koninkrijk. De Weimar Groep functioneert

Vlaggen van de deelnemende landen aan de Nordic Defence Cooperation, NORDEFCO (www.mil.no)

vooral als aanjager van het Gemeenschappelijk Veiligheids en Defensiebeleid van de EU, waarvan Londen afkerig blijft.

- De *BENELUX* samenwerking, die onlangs nieuwe politieke impulsen heeft gekregen. Op 18 april hebben de ministers van Defensie van België, Nederland en Luxemburg in Brussel een verklaring ondertekend voor de intensivering van de militaire samenwerking. De Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking geldt als model. Voor nadere details zij verwezen naar het artikel van Kees Homan elders in dit blad.
- In de EU staat *Pooling & Sharing* hoog op de agenda. Onder het Belgische EU-voorzitterschap in de tweede helft van 2010 zijn hieraan belangrijke politieke impulsen gegeven. Het Europees Defensie Agentschap (EDA) orkestreert de projecten. In feite bestaan de *Pooling & Sharing* activiteiten voor een groot deel uit projecten die het EDA eerder had gelanceerd, zoals training van helikopterpiloten en CIED-programma's. Op maritiem gebied heeft een bestaand EDA-project in juni 2011 een voorlopige operationele fase bereikt. Voor het eerst is toen een Europees *maritime surveillance* netwerk getest voor de uitwisseling van gegevens tussen militaire en civiele autoriteiten in zes Europese landen. Nederland nam niet deel aan de *pilot* fase maar wil wel aansluiten wanneer het netwerk zich verder uitbreidt.
- De NAVO kent het *Smart Defence* programma dat eveneens voorziet in meer gezamenlijke inspanningen om tekortkomingen op te heffen. Op korte termijn ligt het accent op training en opleidingen, vooral met een direct operationeel effect (Afghanistan). *Missile Defence* is nu ook een onderdeel van *Smart Defence*, hoewel het een veel langere voorgeschiedenis heeft. Nederland kan met de *Patriot* raketten van de Koninklijke Luchtmacht en de *SMART-L* radars en de *SM3* raketten op de *LCF*-fregatten een hoofdrol spelen in de NAVO-verdediging tegen ballistische raketten.

De toekomst

Nederland stevent af op 'verdieping' van de militaire samenwerking met andere Europese landen. De prioriteit ligt voornamelijk bij de buurlanden (België, Duitsland, Verenigd Koninkrijk) en de Scandinavische partners (vooral Denemarken en Noorwegen). Voor de KM zal het accent liggen op verdere uitbouw van de nauwe samenwerking met België (BeNeSam). Met

Duitsland en andere landen zijn op korte termijn voornamelijk mogelijkheden op het gebied van training, opleidingen en oefeningen. Voor 'diepere' samenwerking – volgens het BeNeSam-model – is standaardisatie van materieel en bewapening een vereiste. Zoals eerder betoogd zal dat eerst mogelijk zijn wanneer de nationale defensie-industrieën samensmelten tot een echte Europese defensie en technologische industriële basis. Daarin is slechts plaats voor een gering aantal platformbouwers (schepen, onderzeeboten), die aan alle marines leveren en voor een keur van gespecialiseerde bedrijven voor wapensystemen, radars, apparatuur voor commandovoering en dergelijke. De grote Duitse en Franse scheepswerven zijn al in gesprek over een mogelijke taakverdeling en ook in de Brits-Franse defensiesamenwerking is aandacht voor industrieel partnerschap. In Nederland wordt (te) weinig aandacht besteed aan de industriële dimensie van de Europese defensiesamenwerking. Deze is vooral voor de KM van belang omdat marinebouw domineert in de Nederlandse defensie-industrie. Zonder aansluiting bij vooral Britse, Franse en Duitse marinewerven ziet de toekomst voor de Nederlandse marinebouw er somber uit.

Naast uitbouw van BeNeSam blijft aansluiting bij het Verenigd Koninkrijk van essentieel belang voor de KM. Het is afwachten of de ambitieuze doelstellingen van de Brits-Franse samenwerking worden gerealiseerd, maar beide landen lijken te streven naar het leiderschap in Europa voor militaire operaties in gevallen waarin de Verenigde Staten een ondersteunende rol verkiezen, zoals bij de Libië-interventie. Dat leiderschap vereist vergaande samenwerking tussen de Britse en Franse strijdkrachten waarin het defensieverdrag van november 2010 voorziet. Het is voor Nederland – en zeker voor de KM – van groot belang te kunnen aansluiten bij dit Europese leiderschapsduo. Zeker voor

interventies hoog in het geweldsspectrum is interoperabiliteit en standaardisatie met de Brits-Franse interventiecapaciteit vereist. Het is dus zaak dat Den Haag en Den Helder de banden met de Britten maar ook met de Fransen verder aanhalen.

Drs. D. (Dick) Zandee is werkzaam geweest op het ministerie van Defensie, bij de NAVO en de Europese Unie. Thans is hij als Senior Research Associate verbonden aan het Instituut 'Clingendael'.

Noten

- 1 In een openhartige voordracht gaf Minister van Defensie Hillen onlangs toe dat bezuinigingsbesluiten zonder internationaal overleg vooraf waren genomen: "Maar elk land, ook Nederland, heeft bij het invullen van de bezuinigingen alleen naar binnen gekeken, niet over de grenzen, niet wat andere landen deden of wilden (...)" *Toespraak van de minister van Defensie, J.S.J. Hillen, op de bijeenkomst over de NAVO-top in Chicago van de Atlantische Commissie op 14 mei in Den Haag.*
- 2 Defence Data -. European Defence Agency. Zie www.eda.europa.eu
- 3 Nota Internationale militaire samenwerking aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 11 mei 2012.
- 4 Voor nadere analyse van de succesfactoren voor multinationale militaire samenwerking zie: Tomas Valasek, *Surviving Austerity – The case for a new approach to EU military collaboration*. Centre for European Reform, London, April 2010.
- 5 Zie: *Nota Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld* aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van de Staten-Generaal, 8 april 2011, p.7.
- 6 Onlangs heeft de Britse Minister van Defensie aangekondigd dat de Britse vliegveldschepen toch niet worden uitgerust met een katapultinstallatie om het mogelijk te maken Franse vliegtuigen te laten landen op Britse carriers en vice-versa. De vereiste aanpassing van de Britse vliegveldschepen werd te duur en zou teveel vertraging opleveren. Het VK keert terug naar het oorspronkelijke plan om gevechtsvliegtuigen vertikaal te laten opstijgen en landen. Zie: *MOD announces change of Joint Fighter jet*, 10 May 2012, www.mod.uk
- 7 Voor meer informatie zie de NORDEFCO website: www.nordefco.org

CARTOON

